

- в) Державне бюро розслідувань;
- г) Національне антикорупційне бюро;
- г) Бюро економічної безпеки України.

4. Сприяють боротьбі з організованою злочинністю відповідно до визначеної законом компетенції розвідувальні, правоохоронні (крім зазначених у частинах 2 та 3 цієї статті), контролюючі та інші державні органи, що сприяють державним органам, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, у виконанні визначених цим Законом завдань.

Запропонована зміна щодо формування системи державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, передбачають створення дієвої системи державних інституцій, діяльність яких направлена на боротьбу з організованою злочинністю, та дозволить забезпечити захист прав і свобод громадян та стимулюватиме суспільний розвиток.

Список використаних джерел

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126-р Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#n8>.

2. Національна поліція України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/contacts/national-police-ukraine>.

3. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.

Корзун Андрій Сергійович,

ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової
діяльності Національної академії внутрішніх
справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЯВЛЕННЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ОЗНАК ПІДГОТОВКИ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Питання протидії масовим заворушенням в Україні (як у теорії, так і у практиці) піднімаються переважно тоді, коли ці суспільно небезпечні діяння вже розпочалися. У періоди ж коли ці злочини не вчиняються, відсутня належна увага з боку науковців та практиків проблемам запобігання, виявлення та розслідування даного виду кримінальних правопорушень. Це призводить до того, що завчасно запобігти виникненню масових заворушень не вдається, а факти підготовки до їх вчинення лишаються невиявленими. Коли ж масові заворушення розпочинаються правоохоронні органи виявляються

неповною мірою готовими до їх припинення, а розслідування не проводиться на належному рівні (значна частина організаторів та активних учасників масових заворушень залишаються непокараними).

Важлива роль у своєчасному виявленні ознак підготовки масових заворушень належить оперативним підрозділам. Цей спектр їх діяльності (виявлення фактів підготовки до вчинення злочинів) належить до категорії оперативного (ініціативного) пошуку.

Аналіз наявних теоретичних положень [1–3 та ін.] та практики правоохоронних органів дозволяє нам стверджувати, що оперативний пошук – це стадія діяльності оперативних підрозділів на якій вони вживають гласних та негласних заходів з метою виявлення ознак підготовки та вчинення нових (раніше невідомих) кримінальних правопорушень.

Серед іншого, оперативні підрозділи мають (цілеспрямовано і на постійній основі) вживати цих заходів для виявлення ознак підготовки до масових заворушень. Соціальна обумовленість виняткової необхідності та практичної доцільності ведення оперативного (ініціативного) пошуку з метою вчасного виявлення прихованої підготовки та (або) відкритої інспірації масових заворушень сьогодні не викликає сумнівів через стрімке поширення даного виду злочинної діяльності в усьому світі та високих ризиків її розповсюдження її в Україні.

У результаті проведених досліджень нами встановлено, що з метою своєчасного виявлення ознак готування до масових заворушень оперативні підрозділи Національної поліції повинні ініціативно та перманентно вести оперативний (ініціативний) пошук ознак, які свідчать про: формування «центрів організації» масових заворушень; їх фінансування та розподіл коштів між учасниками; розробку плану поетапного розгортання масових заворушень (від мирного протесту до насильницьких дій, зараховуючи «принесення сакральних жертв»); агітаційно-організаційного забезпечення масових заворушень в інформаційному просторі; заготовку предметів і речовин, що можуть бути використані для опору правоохоронцям, погромів, підпалів тощо.

Для одержання зазначеної інформації доцільно здійснювати правоохоронний моніторинг інформаційного простору (ЗМІ, соціальні мережі, інші публічно доступні джерела), що дає можливість виявлення відкритих та прихованих закликів до масових заворушень, інформації про виділення тими чи іншими суб'єктами коштів на фінансування мирних протестів; відомостей про створення опозиційними до влади силами центрів підготовки бойовиків (під прикриттям спортивних секцій, тренувальних таборів; центрів військової підготовки тощо); даних про виготовлення та

розповсюдження агітаційної продукції та закупівлю (виготовлення) небезпечних предметів і речовин [4].

В ходів оперативного (ініціативного) пошуку ознак підготовки масових заворушень може бути ефективно використане оперативне впровадження до віртуальних та реальних спільнот, де панують протестні настрої, а також залучення до конфіденційного співробітництва членів цих спільнот.

У процесі виявлення оперативними підрозділами ознак підготовки масових заворушень необхідним є застосування негласного оперативного опитування; негласного оперативного огляду публічно доступних об'єктів та публічно недоступних місць з дозволу їх власників або користувачів; візуального спостереження у публічно доступних місцях.

Але сьогодні застосування такого підходу є незаконним. Так в частині проведення оперативного (ініціативного) пошуку, в його класичному теоретичному розумінні, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» лише створює ілюзію наявності у оперативних підрозділів відповідних повноважень. Так ч. 1 ст. 7 цього закону покладає на оперативні підрозділи обов'язок вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень. Проте, зобов'язавши проводити профілактику злочинів, виявляти та припиняти їх, законодавець на наділив оперативні підрозділи відповідними правовими засобами.

Сьогодні у оперативних підрозділів фактично немає законних повноважень на проведення такої діяльності. Так, Частина 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає, що підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності (в числі іншого) є: наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: кримінальні правопорушення, що готуються; осіб, які готують вчинення кримінального правопорушення; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання. При цьому законодавець не наводить критеріїв достовірності інформації та не встановлює порядку її одержання.

Крім того ч. 3 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» містить заборону приймати рішення про проведення оперативно-розшукових заходів при відсутності підстав, передбачених у цій статті. Частина 1 ст. 9 передбачає, що у кожному випадку

наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Частина 3 ст. 9 забороняє проведення оперативно-розшукових заходів без заведення оперативно-розшукової справи.

Отже законодавцем утворене замкнене коло: аби виявити (та в подальшому припинити) підготовку до масових заворушень, або іншого злочину, що готується в умовах конспірації, необхідно провести оперативно-розшукові заходи з метою одержання достатньої інформації. Ці заходи можливо провести лише в межах ОРС. А для того щоб завести ОРС потрібно мати достатню інформацію про злочини, що готуються або осіб, які готують вчинення злочин.

Проведення оперативного (ініціативного) пошуку в межах протидії масовим заворушенням не потребує спеціального законодавчого регулювання. Проте можливість проведення такого пошуку потрібно унормувати у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» – поза зв'язком з певною категорією кримінальних правопорушень, але з визначенням повного переліку заходів, що входять до змісту такого пошуку. При цьому окремим наказом Національної поліції варто унормувати напрям діяльності оперативних підрозділів з протидії масовим заворушенням.

Список використаних джерел

1. Стащак М. В. Складові елементи оперативного пошуку злочинів. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2015. Вип. 3. С. 307–314.
2. Погорецький М. Шеломенцев В. Пошукові ознаки об'єктів оперативного пошуку : поняття та сутність. Вісник Акад. управління МВС. 2010. № 4 (16). С. 114–121
3. Халілев Р. А. Організаційні та тактичні проблеми оперативно-розшукового супроводження справ за фактами вчинення злочинів на ґрунті етно-конфесійних суперечностей. Форум права. 2013. № 1. С. 1092–1097
4. Грібов М. Л., Пустовий О. О. Заходи оперативних підрозділів з протидії масовим заворушенням. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2 (14). С. 231–246